

III. *Epistola D. Josephi Vallettæ Nobilis Neopolitani, ad D. Richardum Waller Armig. Reg. Societ. Sec. de Incendio & Eruptione Montis Vesuvii, Anno MDCCVII.*

Doctissime et Nobilissime Vir,

Accepi epistolam tuam humanissimam beneficio Illustris Comitis Salfesburij, cujus præsentia jamdiu nostra Civitas exornatur, ob ejus insignem nobilitatem, eloquentiam, morum suavitatem, & antiquam eruditionem. Pergratum mihi facis, quod litterario commercio vestræ Regiæ ac Doctissimæ Societatis me dignum existimes. Petis a me, Vir Nobilissime, ut tibi claram plenamque narratiunculam mittam, qua extremi incendii *Vesuviani* seriem tradam, cuiusque phænomena patefaciam, quæ tunc observavimus, ut ex eâ Societas, ejusque dignissimus Præses *Isaacus Newton*, acri, uti semper solent, judicio, causas talium rerum ad naturalis Philosophiæ ornatum elicere valeant: Et quidem tibi, ut par est, obsecuturus, in explicando quodnam fuerit extremum incendium, cujus historiam requiris, plurimum hæsitavi; hujus enim montis tam frequentes, tam quotidianæ contingunt eruptiones, ut pene innumeræ sint, nec mensis unus, ne dicam annus, prætereat, quo aliquo motu vel modo minori, modo majori excidio non sæviat. Itaque si omnia ea, quæ accidunt, narrabimus incendia ejusdem, calamus & dies deficiet, nec facile sit mentem tuam interpretari, quæ extremum sibi petiit describi. Ex conjectura tamen moveor non tam de novissimo, quam de maximo incendio describendo me requisitum, quod An-

no

MDCCVII. toti Europæ constabat, in quo multa sunt observata, quæ non in aliis aut prioribus aut sequentibus, rerum miracula digna quæ Regiæ Societatis tradantur examini. Primò ergo si de Scriptoribus, qui hanc rem illustrârunt, verba facere velim, catalogum longissimum tibi mittere cogerer, quo eorum nomina & opera indicarem; sed hæc tibi nota sunt, & pervenisse posteriora ad te puto: attamen de hoc quod memoro nullum scripsisse scio, tanquam de re nimis jam agitata, & nimium frequenti. Enimvero de eodem pauca hæc habeto.

Anno MDCCVII, cum jam æstas ingravesceret, in extremis mensis Julij diebus *Vesuvianus* mons, qui diu quieverat, aliqua motus signa edere incepit, nam interni mugitus primò auditi sunt, qui in ipso montis umbilico personabant, nullo tamen adhuc dato aut fumi aut flammæ indicio. Deinde paulatim post editos sonitus fumum emittere & clarum ignem incepit, qui noctu præsertim toti Campaniæ illucescebat. Per varia interim intervalla bombos dedit adeò horrifonos, ut vix ipsis comparandi sint crepitus é majoribus nostri temporis tormentis bellicis elicti: Inde cineres veluti ex materia jam pinsatâ interius volvere perseveravit, per plures dies noctesque eos undequaque volvens in cælum elatos, & in varias regiones dispersos, sicuti ventus spirabat diversus, modo in subjecta maria, modo in Stabianos, modo in Nolanos, & Acerranos agros eos ejiciens. Nec silentio prætereunda vehemens lapidum pluvia, quæ cum hominibus, tum jumentis exitio fuit. Post hæc liquidum bituminis flumen, quod glaream vocant, é patulo ore, uti aliàs, vomere incepit, quod ignitam primo torrentis placidi formam habebat, eâ motus lentâ celeritate se deorsum moventem, quam in pice liquefacta aut densioribus aliis observamus. Hæc materies, quam vitro ex arena liquefacto compararem in ferventissimis fornacibus, item ac vitrum ubi procedens deferbuerat, lapideam duritiem acquirebat. Illud autem observatu dignum putavimus, quod superior hujus materiei

materiei defervescens superficies in lapides minutos spongiosos se vertebat, inferior verò in solidum laevissimum & durissimum silicem, quo in sternendis vis ab antiquo utimur; quasi quæ proxima aeri erat illius particulas retineret immistas, inferiore parte nullo inani admisto in compactissimam massam coacta. Cæterum inter plurima montis effervescens Phænomena duo certe fuere á multa ætate non visa, & ignota: tertio namque die aut quarto, fulgetra emittere ex orificio cepit, ejusdem ferè aspectus ac quæ è Cælo interdum micare videmus, sed tortuosa & serpentina, & in eorum emissione tonitruorum bombi audiebantur, ut Cælo tonante eadem timeamus: fuere ea tam spissa & frequentia, ut primo quidem putaremus pluviam casuram, usquequò animadvertum est ea ex monte prodire, & obscuras nubes non ex vaporum materia, sed densitate cineris cadentis compactas. Interea IV. Nonas Augusti, quartâ post meridiem horâ, tanta ingruerat cineris densitas aerem Neapoli imminentem, ut exclusis radiis solaribus tenebræ undique sint inductæ, & quidem ea obscuritate, ut comiteantes per urbem in ipsis compitis socios amicosq; agnoscere non potuerimus. Nulla nox illo die nigrior; accensis facibus si quis domo prodierat redire cogebatur, quod solum temporibus Titi accidisse ex Xiphilino accepimus: Ergo fæmineo ululatu omnia compleri, & prudentiores sacras preces D. O. M. adhibere, & exitum talis portenti omnes timidi expectare. Magistratus urbis & Antistes indixerant populo supplicationes, & ut longo ordine ad Capuanam portam, quæ montem respicit, orantes ferrent *Divi Januarii* urbis Tutelaræ Sacra læi. *Jana*. Huc ubi se contulerant inter densissimas diei tenebras, tandem circa primam aut alteram noctis horam, ex Septentrionali parte, quam minor fortasse occupârat cinerum vis, unum aut alterum sidus micare visum est, & cærulea facies Cæli apparere, & inde sensim per noctem tenebræ minui visæ sunt, quæ diem prius oculis abstulerant. Tum divino beneficio

beneficio, ea cinerum materies averso vento é nostra regione ad mare subjectum perlata est. Dies ortus non jam adeo illustris, sed reliquiis etiam cinerum per ærem interspersis semiclarus, & retinebat ———— *dubie discrimina Lucis.*

Sic arva cineribus vastans *Vesuvius*, vomitu glareæ per plures dies exhaustus, ita ut teré ad proximum mare nigerrimus illius torrens profluxerit, tandem post quindecim pene dies quiescere visus est, & circumoppidani, qui diffugerant, patriam repetentes ad suos lares migraverunt. *Neapolitani* demum metu levati, ut Divo *Januario*, præsentis eis semper in angustiis, memoriam perpetuam statuerent, eidem numisma cudi curaverunt ex auro argentoque, ubi Divi *Januarii* caput cum hac epigraphe: DIVO JANUARIO LIBERATORI URBIS FUNDATORI QUIETIS; & alterâ numismatis facie pacatus *Vesuvius* cum epigraphe: POSTQUAM COLLAPSI CINERES ET FLAMMA QUIEVIT. CIVES NEAP. INCOLUMES A. MDCCVII.

Vale, Vir clarissime.

Neap. X. Kal.
Sept. 1712.

Tui Observatissimus,

JOSEPH VALETTA.